

Інституційні національно-економічні пропорції

Збалансованість національної економічної системи досягається через оптимізацію національних ідеологічних, політичних, демократичних, економічних та соціальних пропорцій.

Для України актуальною є оптимізація пропорцій в усіх сферах національно-державного і економічного будівництва. Вона визначає стан економічного зростання і підвищення добробуту населення. У свою чергу, оптимізація національних пропорцій у сфері державотворення і економіки залежить від національно-державного і національно-економічного мислення громадян країни. З урахуванням того, що перехід до ринку – це перехід до нової системи мислення, передусім мають відбутися зміни у співвідношенні прихильників і опонентів ринкових реформ на користь перших.

Пропорції – стійкі співвідношення між двома показниками протягом декількох років. Національні пропорції є складною системою співвідношень таких основних груп показників:

1) **пропорції національної самосвідомості** – виражають співвідношення населення і влади за критеріями національного патріотизму, національного нігілізму, національної винятковості;

Національний нігілізм – спосіб мислення, який відображає байдуже ставлення до національного походження, меркантильні інтереси, ідеологію *космополітизму*.

Національний патріотизм – рівень національного самосприйняття, для якого характерним є гордість за свою націю і країну, бережливе ставлення до національної (державної) мови, культури, історії, освіти, релігії, культурних та історичних надбань інших народів.

2) **пропорції національно-державного мислення** – виражають співвідношення населення і влади за критеріями ідеологічного, політичного і державного мислення, зокрема національної чи соціальної демократії; створення державного механізму для дотримання законів, які захищають права людини, чи механізму, в якому домінує культ державної установи, державного чиновника або природного господарського монополіста та ін.;

3) **пропорції національно-економічного мислення** – виражають співвідношення за критеріями економічних прав і економічної свободи людини та виробничого колективу, зокрема орієнтація економіки на приватну чи державну власність; лібералізацію чи централізацію руху праці та капіталу; стимулювання праці і виробництва економічними методами чи „тіньовими”, кримінальними; розподіл доходів за результатами праці кожного чи за посадами, титулами, званнями, державним статусом та ін.;

4) **пропорції виробництва B і споживання B^*** – співвідношення виробничих і споживчих потреб B^* та виробничих можливостей економіки B .

Можливі такі співвідношення:

– $B = B^*$ (національне виробництво задовольняє національні потреби в товарах і послугах);

– $B > B^*$ (національне виробництво задовольняє національні потреби, існує надлишок товарів і послуг);

– $B < B^*$ (національне виробництво не задовольняє національних потреб, існує дефіцит товарів і послуг);

5) **пропорції виробничої структури національного продукту:**

– $B = B_m + B_n$ (співвідношення у національному продукті частки сфери матеріального виробництва B_m і частки сфери послуг B_n);

– $B_m = B_b + B_c$ (співвідношення у продукті сфери матеріального виробництва частки базових виробництв B_b (металургія, хімія, гірничовидобувна промисловість, енергетика, важке машинобудування та ін.) і частки соціальних виробництв B_c (галузі виробництва товарів широкого вжитку – для споживчого ринку));

б) **пропорції вартісної структури національного продукту:**

– $B = O + dB$ (співвідношення у вартості національного продукту частки проміжного споживання O і частки валової доданої вартості dB);

– $dB = T + B$ (співвідношення у валовому внутрішньому продукті частки на оплату праці найманих працівників T і частки валового прибутку B);

– $B = A + ЧП$ (співвідношення у валовому продукті частки амортизаційних нарахувань на основний капітал A і частки чистого прибутку $ЧП$);

7) **пропорції розподілу валового внутрішнього продукту dB^* :**

– $dB^* = C + B + K + (E - I)$ (співвідношення між споживанням домашніх господарств C , держави B , капіталовкладеннями K і чистим експортом: $ЧЕ = E - I$);

8) **пропорції натурально-вартісної і грошової форм національного продукту:**

– $Q_{\text{ц}} = v\Gamma_m$ (кількість товарів та їх ціна $Q_{\text{ц}}$ дорівнюють кількості грошової маси та її оборотності $v\Gamma_m$);

– $Q_{\text{ц}} > v\Gamma_m$ (нерівність, що виражає дефіцит грошової маси, її оборотності або надлишок товарів і послуг);

– $Q_{\text{ц}} < v\Gamma_m$ (нерівність, що виражає надлишок грошової маси, її оборотності або дефіцит товарів і послуг);

– $C = C^*$ (доходи домашніх господарств C дорівнюють їх витратам – C^*);

– $C > C^*$ (доходи домашніх господарств більші, ніж витрати, можливі заощадження);

– $C < C^*$ (доходи домашніх господарств менші за витрати, потрібні державні субсидії);

- $B = B^*$ (доходна частина державного бюджету B дорівнює витратній частині B^*);
- $B > B^*$ (доходна частина державного бюджету більша за витратну, можливий профіцит);
- $B < B^*$ (доходна частина державного бюджету менша за витратну, можливий дефіцит);
- $K = K^*$ (наявні ресурси капітальних вкладень K дорівнюють реальним капітальним вкладенням K^*);
- $K > K^*$ (наявні ресурси капітальних вкладень більші за реальну потребу у внутрішніх капітальних вкладеннях, можливе вивезення капіталу за кордон);
- $K < K^*$ (наявні ресурси капітальних вкладень менші за реальну потребу у внутрішніх капіталовкладеннях, потрібні внутрішні та іноземні запозичення);
- $E = I$ (експорт дорівнює імпорту, сальдо платіжного балансу $ЧЕ$ дорівнює нулю);
- $E > I$ (експорт більший за імпорт, сальдо платіжного балансу додатне, можливі резерви іноземної валюти);
- $E < I$ (експорт менший за імпорт, сальдо платіжного балансу від'ємне, необхідні внутрішні та зовнішні запозичення, що призводить до внутрішньої і зовнішньої заборгованості).

Абсолютно збалансованої і стабільної економічної системи не існує, оскільки це передбачає цілковиту статичність її складових і системи загалом та ізоляцію від зовнішніх економічних впливів, а будь-яка ізоляція призводить до відмирання системи. Йдеться лише про національну економічну систему з порівняно високим рівнем збалансованості й стабільності. Такими в 90-ті роки ХХ ст. були господарські системи розвинутих країн. Однак життєздатність високостабільних економічних систем обмежена певним періодом, і для підтримання рівня стабільності необхідні постійне прогнозування та регулювання соціально-економічних процесів. У розбалансуванні економічної системи завжди зацікавлені певні політичні та корумповані елементи, які, спекулюючи на труднощах, що виникають в економіці, наживаються на фінансових та інших махінаціях. Спроби стабілізації економічної системи можуть натикатися на жорсткий опір як ззовні, так і зсередини, що гальмує досягнення вищого рівня збалансованості та стабільності, або унеможлиблює їх і, як наслідок, – розбалансованість і дестабілізація економіки.

Використана література:

1. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Пік”, 2009. – 548 с. : іл.
2. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. / Роман Яковенко. – [2-ге вид., випр.]. – Кіровоград : „КОД”, 2010. – 548 с. : іл.
3. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник / Роман

Яковенко. – [Вид. 2–ге, випр.]. – Кіровоград : видавець Лисенко В.Ф., 2015. – 130 с.

4. Яковенко Р. В. Основи теорії економіки для технічних спеціальностей : навч. посіб / Роман Яковенко. – Кіровоград : „Поліграф-Сервіс”, 2009. – 120 с. : іл.

5. Яковенко Р. В. Державне регулювання економіки : конспект лекцій / Роман Яковенко. – Кіровоград : КНТУ, 2012. – 40 с. : іл.

6. Заблоцький Б. Ф. Перехідна економіка : посіб. / Заблоцький Б. Ф. – К. : ВЦ „Академія”, 2004. – 512 с. (Альма-матер).

7. Заблоцький Б. Ф. Розміщення продуктивних сил України : Національна макроекономіка : посіб. / Заблоцький Б. Ф. – К. : Академвидав, 2003. – 368 с. (Альма-матер).

Р. В. ЯКОВЕНКО,
к.е.н., доцент